

ΤΑ ΣΥΣΤΑΤΙΚΑ ΤΗΣ ΦΟΥΓΚΑΣ

ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

Τὸ Στρέττο.

Τὸ τελευταῖο μέρος τῆς Φούγκας εἶναι τὸ στρέττο. ἄρχίζει ἡμέσως μετὰ τὴν ἀνάπαυση εἰς τὴν Δεσπόζουσαν, εἶναι δὲ τὸ πῶς ἐνδιαφέρον μέρος τῆς φούγκας, ἐπεὶ οἱ εἰσοδοὶ τοῦ θέματος, τῆς ἀπαντήσεως, καὶ τοῦ ἀντιθέματος γίνονται πῶς σύντομα, λέγονται στρέττο, δηλαδὴ σύμπτυξις. Μεταχειριζόμεθα πολλὰ στρέττα ἀναλόγως μὲ τοὺς συνδυασμοὺς ποὺ παρουσιάζονται. Τὸ στρέττο μπορεῖ νάρχησι μετὰ τὴν ἀνάπαυση στὴν δεσπόζουσα, σὲ μιά μόνον φωνῇ ποὺ μπορεῖ καὶ νὰ συνοδεύεται κι ἀπὸ ἐλεύθερο μέρος. Τὴν κόντα δὲν τὴν μεταχειριζόμεθα γιὰ στρέττο. Γιὰ νὰ γράψουμε ἕνα στρέττο πρέπει νὰ διαλέξουμε τὰ σημεῖα τοῦ θέματος ἢ τῆς ἀπαντήσεως κι ἀκόμα καὶ τοῦ ἀντιθέματος εἰς τὰ ὁποῖα θὰ μπορέσουμε νὰ τοποθετήσουμε τὰς εἰσοδοὺς ποὺ γράφονται καὶ μὲ μεγέθυνση, σμίκρυνση, καὶ μὲ ἀντίθετη κίνηση. Ὁ φυσικὸς κανὼν τοῦ θέματος καὶ τῆς ἀπαντήσεως ὀνομάζεται ἀπὸ τοὺς θεωρητικὸς Πραγματικὸ στρέττο. Τὸ τετράφωνο στρέττο εἶναι τὸ πῶς λογικὸ, καὶ θὰ ἔχουμε ἕκθεση τοῦ στρέττου μὲ τέσσερες εἰσοδοὺς καὶ στίς τέσσερες φωνῆς.

Τὸ πεντάλ. (ισοκράτης) Σὲ μιά φούγκα μπορεῖ νὰ μεταχειρισθῶμε πολλὰ πεντάλ, ἀλλὰ τὸ πῶς ἐνδιαφέρον εἶναι τὸ πεντάλ τῆς δεσποζούσης τὸ ὁποῖον τοποθετεῖται στὸ τέλος τοῦ στρέττου καὶ θὰ προσπαθήσουμε νὰ εὐρῶμεν στίς ἄλλες φωνῆς τοὺς πῶς ἐνδιαφέροντας συνδυασμοὺς. Ἡ φούγκα πρέπει νὰ δῖνη τὴν ἐντύπωση τῆς κινήσεως, δηλαδὴ μιά μουσικὴ ἰδέα ποὺ κινεῖται πρὸς τὸ τέρμα τῆς. Ἐδῶ παρουσιάζεται ἕνα περίεργον φαινόμενο, ἡ κίνηση φαίνεται πὼς σταματᾷ καὶ τὸ θέμα συμπύσσεται πρωτὸ κάνει τὸ τελευταῖο ταξείδι του, ὅπου θὰ βρῇ τὴν ἀπόλυτη ἀνάπαυση. Λοιπὸν τὸ κύριον θέμα πρέπει νὰ ἔχη τὴν πρώτη

θέση εἰς τὸ πεντάλ, ἐνῶ τ' ἄλλα στοιχεῖα θὰ παρουσιασθῶν συμπωματικῶς. Τὸ πεντάλ δὲν εἶναι ἀπαραίτητον ἀν προηγουμένως ἀπὸ τὸ στρέττο τὸ ἔχουμε μεταχειρισθῆ στὴν ἀνάπαυση, στὴν δεσπόζουσα, γιὰ τὴν ἔχουμε δυὸ πεντάλ στὴν Δεσπόζουσα. Ἐπίσης πρέπει νὰ προσέξουμε τὴν μελωδικὴ γραμμὴ τοῦ μπάσου ποὺ θὰ μᾶς δηγήσῃ στὸ πεντάλ, ἀκόμα καὶ τῆς ἁρμονίας ποὺ προηγούνται γιὰ νὰ φθάσουμε σ' ἕνα φυσικὸ τρόπο, ποὺ θὰ εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα συνδυασμῶν ποὺ ἀκούσαμε.

Ἐνας καλὸς τρόπος γιὰ νὰ τοποθετήσουμε τὸ πεντάλ εἶναι νὰ προηγηθῇ τὸ θέμα ἢ ἡ ἀπάντηση ὑπὸ μεγέθυνση στὴ φωνῇ τοῦ μπάσου.

Τὸ πραγματικὸ στρέττο καλὸ εἶναι νὰ τοποθετηταὶ ἔπάνω στὸ πεντάλ, τὸ δὲ μᾶκρος τοῦ πεντάλ ἔξαρτάται ἀπὸ τὸ μᾶκρος τοῦ στρέττου.

Στίς σχολικὲς Φούγκας χρησιμοποιοῦμε τὰ πεντάλ στὴ δεσπόζουσα καὶ τὴν τονικὴ μόνον τοῦ πραγματικῶν τόνου, γιὰ τὴν ἕνα ἄλλο πεντάλ σὲ συγγενῆ τόνον θὰ προκαλέσῃ ταραχὴ στὴν τονικὴ ἐνότητα τοῦ συνόλου.

Ὅσο γιὰ ἁρμονικοὺς κανόνας τοῦ πεντάλ, πρέπει ὁ πρῶτος φθόγγος ν' ἀποτελῇ μέρος τῆς ἁρμονίας ὅπως καὶ ὁ τελευταῖος. Μετατροπία σὲ τόνους μακρυνοὺς ἐπιτρέπονται κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πεντάλ. Στίς ἐλεύθερες φούγκας μποροῦμε νὰ μεταχειρισθῶμε τὴν ἔπάνω φωνῇ (σοπράνο) ὡς πεντάλ ὅπως καὶ σὲ ἑσωτερικὴ φωνῇ ἀλλὰ ἡ διάρκειά του νὰ εἶναι μικρῇ. Ἄπειρα παραδείγματα πεντάλ στὰ ἐπεισόδια καὶ στὰ στρέττα καὶ σὲ ἄλλα μέρη τῆς φούγκας ὑπάρχουν στὰ ἀριστουργηματικὰ ἀρχιτεκτονικὰ ἔργα τοῦ Μεγάλου Σεβαστιανοῦ Μπάχ, καὶ ἡ μελέτῃ τῶν ἔργων τῶν μεγάλων διδασκάλων εἶναι πάντα πολὺ διδακτικὴ στοὺς σύγχρονους συνθέτας.